

Dve botanični opombi pod črto: plazeča sretena (*Geum reptans*) pod Triglavom in venerini laski (*Adiantum capillus-veneris*) v grapi Volarje pri Seliščih

Igor Dakskobler

V strokovnih in znanstvenih člankih predvsem humanističnih ved pogosto najdemo v besedilih opombe pod črto. Avtorjem služijo za navajanje dodatnih, manj pomembnih pojasnil, s katerimi ne želijo obremenjevati glavnega besedila. Kaj pa je botanična opomba pod črto? V tem članku najdba tretjega nahajališča plazeče sretene (*Geum reptans*) v Sloveniji (pod Triglavom) in tretjega nahajališča venerinih laskov (*Adiantum capillus-veneris*) v Julijskih Alpah (v grapi Volarje). Obe novosti sta v že znanih območjih razširjenosti, torej sta njihovo dopolnilo. Povezujejo ju številka tri, vednozeleni kamnokreč (*Saxifraga aizoides*) in naključnost najdbe.

Plazeča sretena (*Geum reptans*) pod Triglavom

Dolgo je veljalo, če hočeš na Slovenskem videti plazečo sreteno (*Geum reptans*) in njena rastišča, moraš pod Mangart, kjer jo je 5. avgusta leta 1836 odkril Henrik Freyer. To seveda ni pretežko, saj skoraj na Mangartsko sedlo pripelje cesta. Od tam do melišč na vznožju Mangartovega ostenja ni več tako daleč. Tone Wraber (2006) je to visokogorsko rastlino melišč in skalnih razpok uvrstil v svoj izbor *2 x 100 alpskih rastlin*. Med znaki, po katerih jo spoznamo, je navedel tudi plazeče pritlike, ki se ukoreninijo, in posebnost, da so vratovi pestičev po cvetenju močno podaljšani, po vsej dolžini peresasto dlakavi in tvorijo značilno »metlico«, podobno kot pri kosmatincih, srobotih,

velesi in gorski sreteni. Med nahajališči v Sloveniji je poleg Mangarta napisal tudi Kanjavec. Podatek mu je posredoval takrat povsem neznani Branko Zupan, botanik s Savice v Bohinju, in ga podkrepil s herbarijskim primerkom. Njegovo novo nahajališče je približno 2.470 metrov visoko, na grobem grušču na Temenu med Kanjavcem in Poprovcem, bližje slednjemu (Zupan in Dakskobler, 2007). Bohinjski botanik, ki si je v naslednjih letih pridobil sloves odličnega poznavalca alpskega rastlinja, ga občasno še vedno obišče in ugotavlja celo njegovo povečanje.

8. avgusta leta 2016 sem se drugič namenil po stari Kugyjevi poti na Zaplanjo pod Triglavom. Prvič, jeseni leta 2015, me je zaustavila megla. Opis poti sem prebral v *Planinskem vestniku* (Škodič, 2012) in vedel sem, kje moram zapustiti udobno mulatjero, ki vodi iz Zadnjice proti Doliču. Po slabo vidni stezici pod krušljivimi stenami sem prečil melišča in prišel v strmo, a prehodno travnato pobočje. Po njem navzgor sem stezo še sledil in si jo zamišljal, da bo tako potekala vse do zatrepa krnice med Sfingo na moji levi (severni) strani in Vrhom Zelenic na moji desni (južni) strani. Morda nisem bil ves čas dovolj pozoren in očitno sem krenil navzgor, tam, kjer bi moral v levo. Opis je bil v nahrbtniku, v glavi pa ne in zdaj sem hodil po brezpotju. Alpsko trato je zamenjalo melišče, strmina je popustila. Bil sem malo zbezan. Odložil sem nahrbtnik, da v njem poiščem opis poti. Ob

*Slika 1: Krnica
pod Vrhom Zelenic,
novo nahajališče
plazeče sretene
(*Geum reptans*).*

*Foto: Igor
Dakskobler.*

iskanju steze nekaj zadnjih minut na rastline sploh nisem bil pozoren. Tudi sicer sem nameraval podrobneje botanizirati šele višje, pri Sfingi in v Zaplanji. Ker je bilo videti brezpotje proti koncu krnice prehodno, se nisem odločil iskati poti in sem se raje razgledal naokoli (slika 1).

Skoraj nisem mogel verjeti, okoli mene, na nekoliko zbitem melišču, ki so ga sestavljali različno veliki kosi grušča, so bile blazine rastline, ki pač ni mogla biti drugega kot plazeča sretena (*Geum reptans*) (slika 2). Bila je že odcvetela, a še vedno lahko prepoznavna po pritlikah in značilnih »metlicah« (slika 3).

*Slika 2: Meliščna
združba s plazečo
sreteno (*Geum
reptans*) na
zahodni strani
Triglava. Foto:
Igor Dakskobler.*

Slika 3: *Plazeča sretena* (*Geum reptans*) je v začetku avgusta že odcvetela, a je še vedno dobro prepoznavna po zanj značilnih »metlicah«. Foto: Igor Dakskobler.

Bil sem približno 2.060 metrov visoko. Velikost njenega nahajališča je približno en ar. V meliščni združbi, ki sem jo popisal, je prevladujoča vrsta in bi jo lahko imenovali kar po njej. Zapisal sem še precej drugih vrst, a nekoliko večje zastiranje so imeli le kamnokreči (*Saxifraga paniculata*, *S. aizoides*, *S. sedoides*, *S. squarrosa*, *S. crustata*), latovki (*Poa alpina*, *P. minor*), bleščeča bilnica (*Festuca nitida*), živorodna dresen (*Polygonum viviparum*), nizki svišč (*Gentiana pumila*) in alpski repnjak (*Arabis alpina*). Med ostalimi popisanimi vrstami so tudi nekatere druge značilnice združb julijskega maka in okroglostnega mošnjaka (*Papaveri julici-Thlaspietum rotundifolii*), čvrstega šaša in triglavskega svišča (*Gentiano-Caricetum firmae*) in triglavske rože (*Potentilletum nitidae*).

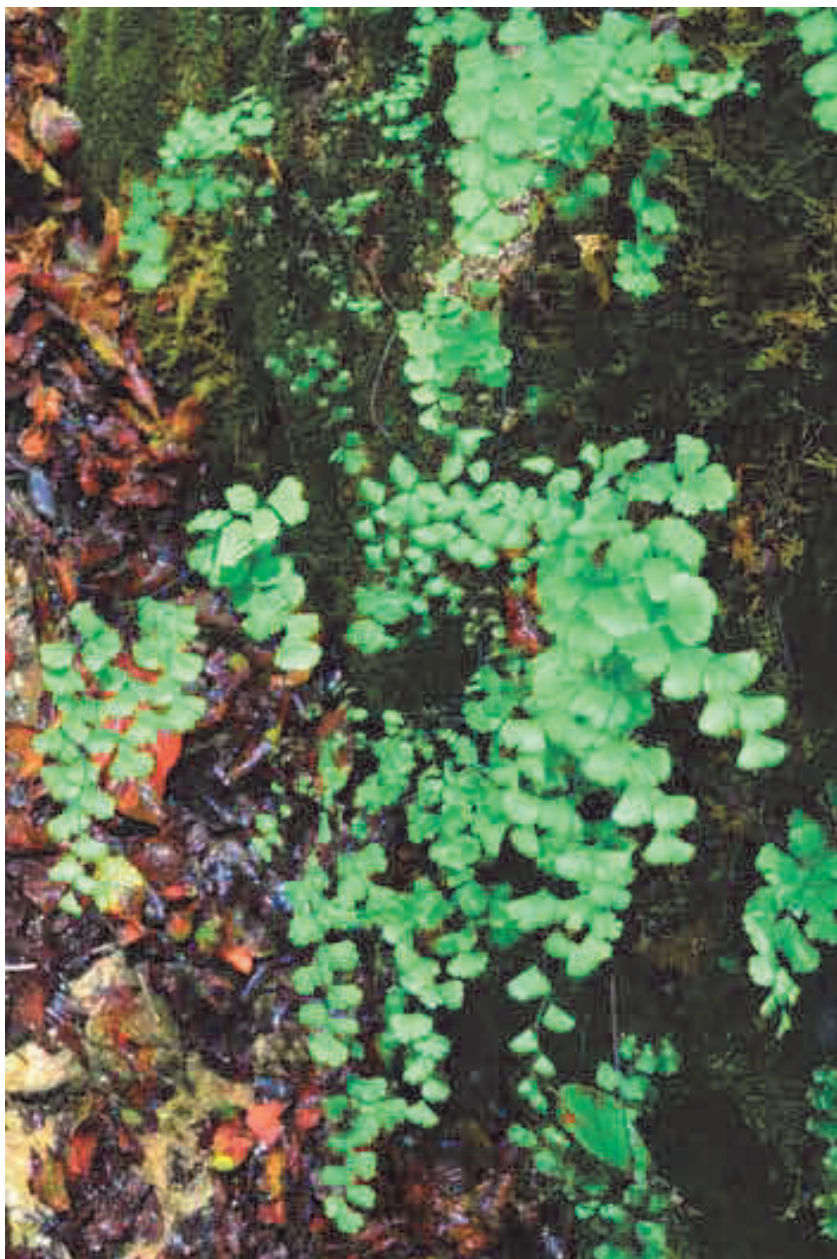
Nadaljeval sem do zatrepa krnice in potem na srečo našel polico, po kateri sem lahko prečil v levo (proti severu). Po strmem neustaljenem melišču, ki ga porašča predvsem trnati osat (*Cirsium spinosissimum*), sem se povzpел nazaj na staro Kugyjevo pot, ki se pod Sfingo pridruži označeni in zavarovani poti iz Luknje čez Plemenice.

Novo nahajališče plazeče sretene v krnici pod Vrhom Zelenic je v istem kvadrantu florističnega kartiranja kot nahajališče v pogorju Kanjavca (9648/2), a nedvomno pripada Triglavu in je novost za njegovo floro. Ker je precej odmaknjeno od bolj obiskanih poti, je človek tu ne ogroža.

Venerini laske v grapi Volarje pri Seliščih

Venerine laske (*Adiantum capillus-veneris*) in njihova nahajališča v Posočju je pred kratkim v *Proteusu* temeljito predstavil njihov najboljši slovenski poznavalec Daniel Rojšek (2015a, b). Opisal je tudi svojo presenetljivo najdbo te mediteranske praproti v koritih Mrzlice v povodju Volarje pod Krnom, ob nahajališču nad Grahovim ob Bači drugo v Julijskih Alpah. Po zaslugi neutrudnega strokovnjaka za mahove prof. Andreja Martinčiča smo lahko družno opisali tudi njene združbe (Dakskobler in sod., 2014). Zdelo se je, kot da je neko delo opravljeno.

24. julija leta 2016 je bila nedelja, vroč dan, in dopoldne sem se s kolesom odpravil iz Tolmina v Kobarid in nazaj. Za pot bi potreboval dve uri in pravočasno bi bil doma na nedeljskem kosilu. Nazaj grede me je pri

Slika 4: *Venerini laski*
(*Adiantum capillus-veneris*) ob
Volarji. Foto: Igor Dakskobler.

Seliščih, na mostu čez Volarjo (Volarnikom), zvabila ta rečica. Odložil sem kolo in ker sem imel športne sandale, primerne tudi za hojo po vodi, sem zlahka prehodil kratek del njene struge do sotočja (sovodnji), kjer se reka razdeli v dva potoka. Levi (vzhodni) s hladnejšo vodo se imenuje Mrzlica (Mrzli potok, Zalažcenca), desni (zahodni) s toplejšo vodo pa, če sledim Podobniku (1983), še naprej Volarja (na nekaterih starejših zemljevidih je zapisan Malenšček). Nadaljeval sem ob toplejšem potoku do prvega tolmu, kjer je bilo mogoče vsaj malo zaplavati. Ko sem se ohladil, sem skoraj pred seboj

v navpičnem desnem bregu potoka, kjer curlja voda in se odlaga lehnjak, opazil značilne blazine venerinih laskov (slika 4) in njegovih zvestih mahovnih spremljevalcev.

Nahajališče je bilo majhno, le nekaj kvadratnih metrov, a vendar sem ga bil vesel. Torej v povodju Volarje ni samo tista skromna blazina venerinih laskov visoko ob Mrzlici, kjer komaj prideš zraven, temveč tudi tu, v precej bolj prijaznem okolju. Naredil sem fitocenološki popis in nabral mahove. Zdaj mi je bilo jasno, da sem spet prelomil obljubo in se ne bom pravočasno vrnil domov. Vsaj malo sem želel pogledati še ob potoku navzgor. Kmalu sem prišel v njegov izrazit zavoj in pred mano je bila okoli 80 metrov visoka stena, pravzaprav skoraj navpični

odlom pobočja, z roba porasel z grmovnim rastjem velikolistne vrbe (*Salix appendiculata*), črnega gabra (*Ostrya carpinifolia*), gorskega bresta (*Ulmus glabra*) in malega jesena (*Fraxinus ornus*), predvsem pa s travami, trstikasto stožko (*Molinia arundinacea*) in pisano šašulico (*Calamagrostis varia*) ter spomladansko reso (*Erica carnea*). Na spodnjih 20 metrih stene se odlaga lehnjak. Na njegovih stebrih in tudi v vlažnih razpokah skladnatega (ploščatega) apnenca s tankimi polami laporovca, kar je v tem delu grape prevladujoča geološka podlaga, rastejo venerini

Slika 5: Obsežno nahajališče venerinih laskov (*Adiantum capillus-veneris*) na desnem bregu Volarje na odseku med sotočjem z Mrzlico (Mrzlim potokom) in sotočjem z Malenščkom. Foto: Igor Dakskobler.

laski. Plasti so močno nagubane, podobne znamenitim Pod Ključem ob cesti med Modrejem in Tolminom (slika 8). Venerini laski rastejo na površini več arov (slika 5), a popise (skupno pet) sem lahko naredil le na vznožju stene (sliki 6, 7, 9).

Mahove sem nabral, za natančnejšo določitev prosil prof. Martinčiča in skupaj z Danielom Rojškom nameravamo to res bogato

nahajališče opisati tudi v znanstvenem članku. Presenetile so me nekatere spremljevalne vrste med cvetnicami, med njimi predvsem pogosta alpska mastnica (*Pinguicula alpina*). V drugih doslej popisanih nahajališčih v Posočju je nismo nikjer opazili. Na enem mestu skupaj z venerinimi laski raste tudi vednozeleni kamnokreč (*Saxifraga aizoides*) (slika 9), edina skupna vrsta med tistimi, ki

Slika 6: Združba
venerinih laskov
(*Adiantum capillus-
veneris*) na lehnjaku
ob Volarji. Foto: Igor
Dakskobler.

sem jih opazil na nahajališču plazeče sretene pod Triglavom, več kot 2.000 metrov nad morjem, in tu ob Volarji, le 230 metrov nad morjem (kar je eno izmed najnižje ležečih nahajališč tega v Sloveniji le v Alpah razširjenega kamnokreča). Tudi tanki šaš (*Carex brachystachys*) in rušnata zvončica (*Campanula cespitosa*) sta za rastišča venerinih laskov zelo neobičajna. Pot sem končal na

naslednjem sotočju, kjer se Volarji z desne (zahodne) strani pridruži Malenšček (njegov spodnji tek imenujejo tudi Brinta). Približno 100 metrov nizvodno tega sotočja sem prav tako na desnem bregu Volarje našel še tretje nahajališče venerinih laskov, manjše in podobno tistemu prvemu. Če tri nova nahajališča venerinih laskov na desnem bregu Volarje na odseku med sotoč-

Slika 7: Združba venerinih laskov (*Adiantum capillus-veneris*) na skladnatem (ploščastem) apnencu ob Volarji.
Foto: Igor Dakskobler.

jem z Mrzlico (Mrzlim potokom) in sotočjem z Malenščkom, na nadmorski višini med 210 in 250 metrov, štejemo kot eno, je to tretje v Julijskih Alpah. Čeprav je v istem povodju kot Rojškovo nahajališče v koritih Mrzlice, je v drugem kvadrantu srednjeevropskega kartiranja flore (9747/4). Obe sta tudi v območju *Natura 2000* Soča z Volarjo. Nahajališče je obsežno in bogato, za

Slika 8: Nagubane plasti skladnatega (ploščastega) apnenca in laporovca pri nahajališču venerinih laskov (*Adiantum capillus-veneris*) ob Volarji. Foto: Igor Dakskobler.

Slika 9: Skupno uspevanje venerinih laskov (*Adiantum capillus-veneris*) in vednozelenega kamnokreča (*Saxifraga aizoides*) ob Volarji. Foto: Igor Dakskobler.

zdaj neogroženo. Venerini laski morda rastejo še kje v povodju Volarje in morda tudi kje v povodju Ročice, druge podkrnske reke, ki se v Sočo izliva pri Ladrach. Delo torej še ni opravljeno in ljubitelji posoških grap, bodite pozorni tudi na to lepo, nežno praproto.

Škodič, D., 2012: *Pozabljene poti nad Trento. Stara Kugyjeva pot in Diretissima. Planinski vestnik*, 112 (2): 22–25.

Wraber, T., 2006: *2 x 100 alpskih rastlin na Slovenskem. Ljubljana: Prešernova družba*, 230 str.

Zupan, B., Dakskobler, I., 2007: *Geum reptans L. Notulae ad floram Sloveniae* 83. *Hladnikia*, 20: 36–38.

Literatura:

Dakskobler, I., Martinčič, A., Rojšek, D., 2014:

Phytosociological analysis of communities with Adiantum capillus-veneris in the foothills of the Julian Alps (Western Slovenia). Hacquetia 13 (2): 235–258.

Podobnik, R., 1983: *Slapovi v okolici Vrsna in Krna. V:*

Ramovš, A.: *Slapovi v Sloveniji. Ljubljana: Slovenska matica*, 110–118.

Rojšek, D., 2015a: *Venerini laski (Adiantum capillus-veneris L.) v Posočju. Prvi del. Proteus*, 77 (9–10): 399–408.

Rojšek, D., 2015b: *Venerini laski (Adiantum capillus-veneris L.) v Posočju. Drugi del. Proteus*, 78 (1): 24–34.